

Egenföretagande kvinnors försörjningsvillkor och strategier för att minimera försörjningsrisker

Conditions and strategies for economic security for self-employed women in Sweden

Although political parties are singing praises of entrepreneurship, welfare systems do not recognize the self-employed's rights to decent conditions of basic economic safety and of their access to social security. This means that self-employed are forced to find their own way to reduce the risks of losing the possibility to support them self economically. This article examines twelve self-employed women's daily conditions to support themselves and their strategies to deal with risks. The study shows that the interviewed have more freedom to find their own support strategies than wage-employed but on (the other side) their position on the labour market and the systems for social security doesn't recognize their vulnerability towards risk in the same manner as wage-employed.

Keywords: entrepreneurship, labour market, recognition, self-employment, welfare

I SVERIGE OCH resten av EU sjunger staten företagandets lov som en del av sin politik för att öka den ekonomiska tillväxten och minska arbetslösheten (se Regeringen 2015). Tanken är måhända god – ett ökat företagande är ett sätt att bekämpa utanförskap på arbetsmarknaden (Casey 2004). Men att vara egenföretagare är förenat med försörjningsrisker, och socialförsäkringssystemen är inte anpassade efter egenföretagares förhållanden. Många egenföretagare tvingas därför finna egna sätt att hantera dessa risker.

Den här artikeln bygger på en kvalitativ studie av hur egenföretagande kvinnor hanterar försörjningsrisker som sjukdom, arbetsbrist och ålderdom. Min teoretiska utgångspunkt är att människor behöver erkännas av socialförsäkringssystemen för att vara fullvärdiga samhällsmedborgare med samma rätt till skydd från försörjningsrisker som lönearbetare (se Honneth 2003). Detta är ingen självklarhet för de tolv egenföretagare som har intervjuats; istället hittar de också egna strategier för att hantera försörjningsriskerna.

Syftet är att förstå egenföretagande kvinnors försörjningsvillkor och vilka strategier de utvecklar för att minimera försörjningsrisker. Jag har avgränsat studien genom följande frågeställningar:

1. Under vilka dagliga försörjningsvillkor verkar egenföretagare?
2. Vilka strategier använder egenföretagare för att hantera de försörjningsrisker som uppkommer vid ålderdom, arbetsbrist och sjukdom?

Kvinnors egenföretagande, försörjningsrisker och socialförsäkringssystem

Genom nya produktionsformer ökar kraven på flexibilitet i arbetslivet där arbetskraften måste acceptera flexibla arbetstider och anställningsförhållanden (Schmid & Gazier 2002; Kongshøj Madsen 2006). Flexibilitet kan i den bemärkelsen förstås som att arbetsgivarens behov får mer genomslag på arbetsmarknaden på bekostnad av arbetstagarens trygghet (Furåker et al. 2007). Egenföretagande, med låg grad av anställningstrygghet och hög grad av flexibilitet, kan ses som ett tydligt uttryck för denna trend (Muehlberger & Pasqua 2009). Kvinnor framhålls i den internationella litteraturen som en grupp vilken använder egenföretagande som ett verktyg för att kombinera arbete med familj (Williams 2000; Ekinsmyth 1999, Verhaul, Van stel & Thurik 2007). Litteraturen beskriver också att många egenföretagare måste arbeta många timmar och under sämre förhållanden än löneanställda (Wahlbeck 2007; Targoutzidis & Karakoltsidis 2009). Egenföretagande stämmer också väl med en trend där ett ökat individuellt ansvar och egen innovationsförmåga efterfrågas på både arbetsmarknaden och inom socialförsäkringssystemet (Kreide 2003). I den tidigare forskningen betonas att forskning och teori om egenföretagande bör förhålla sig till distinktionen mellan de som startar företag på grund av att de saknar möjlighet till löneanställning (necessity entrepreneurs) och de som startar företag för att de ser möjligheter i företaget (opportunity entrepreneurs) (Block & Wagner 2010; Binder & Coad 2013; Block & Sandner 2009).

Det finns konkreta skillnader mellan hur egenföretagare och löneanställda hantearas inom socialförsäkringen. Ett exempel är sjukdom (Försäkringskassan 2015). Medan den löneanställda har en karensdag kan en egenföretagare ha mellan en och nittio dagar beroende på hur mycket de är villiga att betala i sjukförsäkringsavgift. För företag med låga vinstmarginaler blir det en naturlig lösning att sänka sina avgifter. Vid arbetsbrist sänker ofta egenföretagaren sin lön i hopp om att nedgången är tillfällig. Om företaget går i konkurs eller tvingas lägga ner verksamheten påverkar det lägre löneuttaget ersättningen från A-kassan. Byråkratin är också mer betydande för företagare när den arbetslöse skall belägga att företaget inte längre finns (SMÅÅ 2015). För att välfärdssystemen ska fungera krävs det att egenföretagaren har tillräckliga vinstmarginaler för att betala höga nivåer inom sjukförsäkringen eller kan ta ut en beskattningsbar inkomst som går att leva på. Den företagare som exempelvis inom servicebranschen erbjuder ett okvalificerat arbete och där affärsidén är att konkurrera med ett lågt pris, hamnar i en mycket oförmånlig position gentemot välfärdssystemen.

Det är inte bara distinktionen mellan egenföretagare och löneanställda som har en relevans för syftet, att de studerade egenföretagarna är kvinnor är också betydelsefullt för hur de hanterar socialförsäkringssystemen (Mandel & Shalev 2009; Orloff 1993;

Sainsbury 2000). Det är också extra tydligt i det svenska fallet då socialförsäkringen bygger på principen om inkomstbortfall. Detta gynnar dem med höga löner och dem som arbetar många timmar, vilket oftast är män (Orloff 1993). Pensionen påverkas också negativt av föräldraledighet och deltidsarbete. Å andra sidan upprätthåller socialförsäkringssystemen nivån på de lägsta lönerna samt ger en grundtrygghet, vilket speciellt gynnar kvinnor (Mandel & Shalev 2009). Kvinnors företagande följer också mönster som påverkar deras försörjningssituation (Tillväxtverket 2012). Kvinnor är oftare solo-företagare, har oftare enskild firma och mer sällan aktiebolag och uppger att de i lägre grad än män har tillgång till kapital för investeringar. Tillväxtverket (2012) ger en bild av kvinnors egenföretagande där de hamnar i en mer utsatt försörjningssituation.

När socialförsäkringen växte fram var en av de huvudsakliga funktionerna att utjämna klasskillnader och hur de påverkade möjligheterna till försörjning (Rothstein 2010; Olsson 1993). Medborgarna skulle inte längre hämmas av sin familjebakgrund, och möjligheten till en grundläggande försörjning skulle inte vara helt beroende av arbetsmarknaden (Berggren & Trägårdh 2006). Under efterkrigstiden fram till 1990-talet lyckades Sverige väl med detta. Sedan dess har förändringar på arbetsmarknaden och åtstramningar inom socialförsäkringen påverkat utvecklingen. Försörjningsriskerna har ändrat karaktär (Bonoli 2007; Taylor-Gooby 2004). De generösa socialförsäkringssystemen som kännetecknade Sverige från efterkrigstiden fram till den ekonomiska krisen på 1990-talet har delvis gått mot lägre ersättningsnivåer, högre etableringskrav och betydande motkrav (Kvist et al. 2012; Harslöf & Ulmestig 2013). De socialförsäkringssystem som diskuteras kan både vara offentliga och marknadssystem.

Att egenföretagare inte fullt ut erkänns av socialförsäkringssystemet blir en symbol för att de inte ses som fullvärdiga medlemmar i samhällsgemenskapen (se Seglow 2009). Det kan förstås historiskt genom den tydliga kopplingen mellan välfärdsstatens tillkomst i Sverige och arbetarrörelsen (Ulmestig 2013). Inbyggt i arbetarrörelsens ideologiska grund i marxismen finns en misstänksamhet mot egenföretagare som ansågs som konservativa (Montes-Rojas 2010). Egenföretagare ansågs försvara sina egna intressen utan hänsyn till arbetarklassens kollektiva intressen. Inom marxismen är arbetarklassen den dominerande politiska kraften (Bottomore 1983). Arbetarklassen är också den huvudsakliga målgruppen för välfärdsreformer (se Bottomore 1983; Poulantzas 1974).

Studiens genomförande och analys

Det empiriska materialet utgörs av åtta individuella intervjuer och en gruppintervju med fyra egenföretagande kvinnor verksamma i samma län i södra Sverige. De individuella intervjuerna varade i cirka en timme och genomfördes i de lokaler där kvinnorna har sina företag. Gruppintervjun genomfördes i en neutral lokal. Intervjuerna var semistrukturerade (se Kvale 2009; Lantz 2007) och syftade till att uppmuntra till diskussion. I tidigare studier beskrivs svårigheter att avgränsa kategorin egenfö-

retagare på grund av exempelvis olika bolagsformer och oregistrerade företag (Falter 2005; Bögenhold & Fachinger 2005). Urvalet begränsades till egenföretagare inom servicesektorn, i motsats till tillverkningssektorn, då flest egenföretagande kvinnor finns där (Tillväxtverket 2012). Urvalet av intervjupersoner gjordes inledningsvis genom ALMI¹ genom att en av de konsulter som jobbar med att stödja egenföretagare gav förslag på personer som sedan kontaktades. Ytterligare intervjupersoner tillkom sedan genom snöbollsurval (Kvale 2009; Lantz 2007). Deltagarna till gruppintervju rekryterades genom ett lokalt nätverk för kvinnliga företagare. Studien utgår från de forskningsetiska principerna för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet 2005). De uppgifter som har lämnats omfattas av tystnadsplikt, vilket har lett till att tabell 1 medvetet har gjorts vag när det gäller bransch och ålder på intervjupersonerna. Citat och geografiska beskrivningar som ökar risken för identifiering har också valts bort.

Analysen har genomförts genom en reflektiv dialog mellan forskaren, kunskapsläget, teorin och det empiriska materialet, som föreslås av Alvesson & Kärreman (2007). Det empiriska materialet blir en resurs för att utveckla teoretiska idéer och blir därigenom en "kritisk dialogpartner" där vi kan öka förståelsen för egenföretagande kvinnors försörjningsaspekter. "It is the unanticipated and the unexpected – things that puzzle the researcher – that are of particular interest in the encounter" (Alvesson & Kärreman 2007:1266). Den reflektiva forskningen ifrågasätter forskarens möjligheter att på ett "objektivt" sätt avläsa verkligheten. Analysen har präglats av att tidigare forskning är tydligt skeptisk till egenföretagande utifrån den sårbara position egenföretagare får på arbetsmarknaden, samtidigt som den politiska debatten och intervjupersonerna i huvudsak är positiva till entreprenörskapets möjligheter att bidra till ekonomisk tillväxt och minskad arbetslöshet. Adorno (1986:155) menar att: "Det tankeliv som kan få något inflytande på det empiriska är bara möjligt på ett visst avstånd från det verkliga livet." I analysen har jag strävat efter att förhålla mig fri till dessa normativa ytterligheter genom "en kritisk dialogpartner" i teori och tidigare forskning.

En öppen intervjuguide användes där diskussioner med relevans för syftet växte fram mellan intervjupersonerna och intervjuaren snarare än raka frågor och svar. De empiriska temana identifierades därefter i intervjuerna. När jag sedan analyserade dem uppkom delvis nya teman. Vissa teman fann tidigt sin form, såsom jämförelserna med löneanställningar, medan andra, såsom analysen av klass kopplat till erkännandeteorin, uppkom längre in i analysprocessen. De empiriska temana testades sen i en gruppintervju med fyra egenföretagare genom helt nya frågor om hur jag hade tolkat empirin från de första intervjuerna. Detta arbetssätt kan beskrivas som abduktivt och har ett släktskap med både induktion och deduktion men är samtidigt varken "[simple 'mix' of these nor can it be reduced to these]" (Alvesson & Sköldberg 2009:4). Abduktion strävar efter att nå både förklaringar och förståelse, och i praktiken handlar

1 Almi är ett statligt bolag där syftet med verksamheten är att stödja företagande. Se <http://www.almi.se/Om-Almi/>.

analysen ofta om att nå underliggande mönster. Abduktion startar i empirin, som induktion, men erkänner, som deduktion, betydelsen av teoretiska utgångspunkter. Resultaten från tidigare studier kan användas som inspiration i analysarbetet. Under min analysprocess har förståelsen av det empiriska materialet funnit sin form.

Teoretiska utgångspunkter om erkännande och ojämlikhet

Teoretiskt utgår artikeln från erkännandet som en kritisk teori om rättvisa (Honneth 2003). Begreppet erkännande kommer, något förenklat, från Hegel som beskriver hur människan existerar inför sig själv genom att existera inför andra människor (Fareld 2008:9). Begreppets kärna bygger på att man erkänns som en individ med liknande behov som andra även om man avviker. Vi vill helt enkelt bli erkända för dem vi är (Heidegren 2009). Om intervjupersonerna ska uppfatta sig som erkända som fullvärdiga medlemmar i samhällsgemenskapen behöver de uppleva att deras behov av skydd från försörjningsrisker erkänns (se Seglow 2009). Men begreppet har inte bara denna mer upplevelsebaserade betydelse utan även en koppling till formella rättigheter genom lagstiftning (Juul 2009). Ett exempel är socialförsäkringssystemen som fördelar omfördelar ekonomiska resurser inom befolkningen.

Det finns en långvarig diskussion om relationen mellan ekonomisk omfördelning, exempelvis i form av socialförsäkringen, och erkännandet som ren identitetspolitik där omfördelning inte har någon särställning i förhållande till annat erkännande (se Fraser 2011; McNay 2008). Ökade krav på erkännande av identitet på bekostnad av omfördelning kan förstås utifrån förändringar i samhället, speciellt ändrade produktionsformer (Fraser & Honneth 2003:91). Omfördelning har länge varit den dominerande logiken inom välfärdsstaterna. Logiken är att om vi omfördelar ekonomiska resurser i samhället för exempelvis vård, utbildning och försörjning kommer fattigdom och annan ojämlikhet att minska. Detta är på många sätt en rimlig logik och den ifrågasätts inte heller av de flesta förespråkarna för erkännandebegreppet, även om det finns en sådan kritik (se McNay 2008). Tvärtom ser dessa förespråkare välfärdsstatens omfördelning av ekonomiska resurser som en möjlighet till erkännande (Taylor 1994; Honneth 2004). Honneth menar dock att arbete fortfarande är centralt för att nå erkännande (Smith 2009; Willig 2009). Egenföretagare kan förstås som en gemensam klassposition, som tidigare diskuterats, där deras gemensamma position på arbetsmarknaden gör vissa strategier mer eller mindre sannolika för intervjupersonerna (se Bottomore 1983). Men erkännandebegreppet används också för att visa ojämlikhet i socioekonomiska förhållanden inom kategorin egenföretagarna. Exempel är klassmarkörer såsom utbildning, kapitalstarka nätverk och hur mycket intervjupersonerna kan fakturera för sina tjänster. Arbete säljs på en marknad och blir därigenom en vara, vilket kan beskrivas som kommodifiering (Bottomore 1983; Polanyi 2012). Ett av socialförsäkringens syften är att de-kommodifiera i bemärkelsen att skapa en trygghet som gör att människor kan överleva även om de för en kortare eller längre period inte kan sälja sin arbetskraft (Esping-Andersen 1990). Socialförsäkringssystemet ska ge denna trygghet till alla. I samma anda betonar erkännandeteorin tydligt att

ekonomisk omfördelning är en förutsättning för erkännande (se Fraser & Honneth 2003; Honneth 2004).

Strategier för att minimera försörjningsrisker – resultat och analys

Jag ska inledningsvis beskriva och analysera studiepersonernas dagliga försörjningsvillkor, eftersom detta har en betydelse för hur de hanterar försörjningsrisker.

De dagliga försörjningsvillkoren

Ett par av kvinnorna är aktiva inom hantverksyrken såsom frisör, ytterligare några har butiker och några säljer service till privatkunder genom så kallade hushållsnära tjänster. Några erbjuder också vad som här definieras som högkvalificerade tjänster, vilket kan vara ekonomisk rådgivning till företag eller konsulttjänster inom byggbranschen.

Gemensamt för intervjupersonerna är att alla i diskussioner uttrycker en vilja att vara egenföretagare, åtminstone om de kan få en inkomst som motsvarar en löneanställning i samma bransch. De allra flesta kan sägas ha en identitet som egenföretagare. Så här svarar Felicia på en fråga om hon skulle ta ett jobb som anställd om hon fick samma villkor och lön: ”Nej, jag tror inte det [...]Jag är väldigt intresserad av företagande och jag kan inte riktigt se mig som anställd.” Att intervjupersonerna ser sig själva som egenföretagare påverkar vilka strategier som är möjliga eller åtminstone troliga. Flera av intervjupersonerna skulle ha ett bättre skydd som löneanställda men väljer ändå bort det alternativet. Intervjupersonerna betonar också att egenföretagandet har fördelar. Den kanske viktigaste fördelen kan sammanfattas med begreppet flexibilitet. Flexibilitet är enligt intervjupersonerna att själv påverka hur, när och var ett arbete ska utföras. Så här säger Anna i en diskussion:

Att man är väldigt flexibel. Jag behöver inte ens förklara om jag är ledig en eftermiddag, en dag eller en vecka. Jag behöver varken förklara eller fråga. Jag styr helt själv.

Som tidigare nämnts kan egenföretagande ses som en del av en trend mot ökad flexibilitet på arbetsmarknaden (se Schmid & Gazier 2002; Kongshøj Madsen 2006). Flexibilitet kan i den bemärkelsen förstås som att arbetsgivarens behov får mer genomslag på bekostnad av arbetstagarens trygghet (Barbier 2009). Ett exempel är en av respondenterna från gruppintervjun som beskriver hur hennes arbetsgivare fördrar att hon är konsult och att hon idag gör samma uppgifter som egenföretagare som hon tidigare gjorde som löneanställd. Men flexibilitet kan också förstås som egenföretagares möjlighet att påverka sin arbetssituation, alltså en form av autonomi. Wilig (2009:362) menar att det på en flexibel och avreglerad arbetsmarknad, som egenföretagarnas arbetsmarknad, finns ”[...]no secure self-realization options offered”. Det blir därigenom varje individs egen skyldighet att jaga erkännande då människors grundläggande trygghet inte kollektivt erkänns på arbetsmarknaden genom lagstiftning (se Seglow 2009; Barbier 2009). Detta kan exemplifieras av Bea. I en diskussion

beskriver hon hur sårbar verksamheten blir om hon inte kan jobba. Samtidigt beskriver hon sig som autonom och självständig: ”Det är smådetaljer, små grejer som gör att jag känner mig trygg alltså just nu för jag har varit egen i tre år så jag vet att jag klarar det själv.”

Kännetecknande för intervjupersonerna är att de dagliga försörjningsvillkoren påverkas av bristen på gränser mellan arbete och fritid. Ett exempel är Helen som inkluderar sin man i sitt företag och säger: ”Han är involverad ganska mycket.” Enoksson (2006) har i en studie av tidsfattiga identifierat hur människor med lite tid utvecklar strategier där de inkluderar närstående i sitt arbete för att få större möjlighet att umgås. För intervjupersonerna med familj är det en ganska vanlig strategi. I litteraturen beskrivs möjligheten att prioritera familjens behov som en viktig motivation till kvinnors företagande (se Williams 2000; Orhan & Scott 2001). De egenföretagare som deltar i denna studie arbetar så mycket att det minskar tiden som finns till förfogande för familjen i jämförelse med löneanställda. Gränsen mellan privatliv och arbete är också svår gentemot kunder. Så här säger Bea i en diskussion om när kunderna vill ha mer omfattande service än vad som har beställts: ”... man kan inte säga ’nej, tyvärr så måste jag hem’. Så man tar det.”

Det blir tydligt att de dagliga försörjningsvillkoren påverkar vilka strategier som är möjliga eller kanske önskvärda. Å ena sidan beskriver sig intervjupersonerna som autonoma gentemot exempelvis de socialpolitiska systemen vilket bland annat visar sig i hur sällan de refererar till socialförsäkringen. Å andra sidan försörjer de sig under villkor med vaga gränser mellan arbete och fritid och långa arbetsdagar. Med undantag för två intervjupersoner beskriver alla att de jobbar många timmar i veckan. Så här säger Doris i en diskussion om hur hon skulle vilja ha det med arbetsbelastningen:

Jag gillar ju att jobba mycket. Det är bara det att jag skulle kunna tänka mig att komma hem nån gång...fast det är ju jag själv som sätter dom gränserna. Det är jag själv som har nåt mer att göra här och känner att jag måste va kvar en stund till eller att... ja, jag kan ju också bara lämna och gå, men jag är inte en sån människa.

När den ekonomiska ersättningen inte motsvarar en löneanställning får egenföretagaren arbeta fler timmar (Linder 1992; Malchow-Möller et al. 2010). Egenföretagarnas rätt till vila erkänns inte lika självklart som för löneanställda, vilket visar på sambandet mellan ekonomiska faktorer och erkännande (se McNay 2008). Ska egenföretagares rätt till vila erkännas krävs det att de har en ekonomi som möjliggör en fyrtiotimmars arbetsdag. De upplever inte att de har, som för löneanställda, en rättighet till vila utifrån att människor har samma behov. Elsa berättar att hon fick varsla en anställd på 25 procent och säger att: ”Det innebär ju också att man får jobba mer då. Du måste ju fortfarande hålla samma standard.” I en diskussion om hur privatlivet påverkas av egenföretagande säger hon så här: ”Hade man bara haft det som ett yrke och inte intresse eller hobby hade det aldrig funkade, för det är ingen som orkar jobba så mycket.” Intervjuerna hjälper oss att förstå hur intervjupersonerna upplever ett tydligt samband

mellan ekonomisk prestation och möjligheten till vila. Bea svarar så här på en fråga om hur hon skulle hantera arbetsbrist: ”Jag vet inte. Det vet jag inte. Alltså jag hoppas att jag har tillräckligt med kunder så att jag kan gå runt.” Långa arbetsdagar och brist på vila är inte bara ett problem i sig, utan minskar också tiden att navigera inom de offentliga och privata socialförsäkringssystemen vilket blir ett problem. I gruppintervjun säger en av deltagarna på en fråga om skillnader mellan löneanställda och egenföretagare gällande hur välfärdssystemen fungerar att: ”Det är så mycket mer upp till dig själv att fixa det. Det är ingen som fixar det åt dig.”

Alla intervjupersonerna är dock i grunden positiva till egenföretagande, under förutsättning att de har en dräglig försörjningssituation. Resultatet i studien är inte i samklang med det rådande kunskapsläget. Ofta beskrivs hur personer blir egenföretagare på grund av bristen på löneanställningar (ex Leoni & Falk 2010; Huges 2003; Tervo 2008). De refererade studierna belyser att egenföretagande måste förstås främst utifrån förändringar på arbetsmarknaden och inte individuella preferenser. En tolkning är att förändringarna inte bara tvingar människor till olika val utan också påverkar vad de ser som önskvärt och icke önskvärt (se exempelvis Rose 1999; Dean 2008). Intervjupersonernas positiva inställning till egenföretagande bör nog delvis förstås utifrån att samhället hyllar entreprenörskap och företagande. De intervjuades positiva inställningar kan också förstås utifrån att arbetet eller arbetssituationen i sig känns meningsfullt. Honneth (1982) gör en distinktion mellan att å ena sidan får positionen på arbetsmarknaden betydelse för individens position i samhället men å andra sidan kan arbetet i sig kännas som meningsfullt. Att egenföretagare ses som kompetenta aktörer med goda och värdefulla förmågor, men också friheten att vara sin egen chef, kan uppfattas kompensera för en otrygg försörjningssituation. En av kvinnorna i gruppintervjun säger i en diskussion att hon inte kan fungera som anställd. Som skäl anger hon lite skämtsamt att ”min man brukar säga att jag har ett problem med auktoriteter.” Hon vill inte bli styrd av andra. Även egenföretagarna i gruppintervjun lyfter upp möjligheten till frihet. Upplevelsen av att vara erkänd på arbetsmarknaden som en kompetens aktör kompenserar för att deras behov av välfärd i lägre grad erkänns genom sämre möjligheter till ersättning från socialförsäkringen.

Sverige och de andra nordiska välfärdsstaterna kännetecknas av de-kommodifiering av medborgarna genom att välfärdssystemen skyddar dem och gör dem till mer än en vara på arbetsmarknaden (Esping-Andersen 1990). De allra flesta medborgare som inte kan hävda sig på arbetsmarknaden får en viss försörjning garanterad, men egenföretagare erkänns i lägre grad av socialförsäkringssystemet än löneanställda. Även om egenföretagare erkänns en rätt till många av välfärdsstatens tjänster, exempelvis billig sjukvård och fri skola till sina barn, krävs det för flera av intervjupersonerna att de jobbar betydligt mycket mer än 40 timmar i veckan för att få en dräglig försörjning. Men trots detta är intervjupersonerna villiga att offra en del av tryggheten för sin autonomi. Tidigare studier visar också att egenföretagande har positiva effekter på hur nöjda kvinnor är med livet (Verhaul, Van Stel & Thurik 2006; Binder & Coad 2013). Detta kan förstås, både utifrån studiens resultat och utifrån den tidigare forskningen, genom egenföretagarnas upplevelse av autonomi. Samtidigt gör auto-

nomin att de behöver utveckla egna strategier för att hantera försörjningsriskerna då socialförsäkringen inte lika självklart tar ansvar för egenföretagare.

Försörjningsrisker och socialförsäkringssystemen

En försörjningsrisk är sjukdomar, eller mer precist, sjukdomar som påverkar försörjningsförmågan. Intervjupersonerna har främst beredskap för en kortare tids sjukdom. Helen säger på en fråga om hur hon skulle hantera om hon blir sjuk: ”Jag är inte mycket sjuk.” Intervjupersonerna använder generellt sjukförsäkringen mycket sparsamt. Gunvor har dock råkat värre ut än de andra intervjupersonerna. Hon har en latent sjukdom och ville teckna en privat sjukförsäkring när hon startade företaget. Sjukdomen påverkade inte hennes arbetsförmåga när hon blev egenföretagare. De försäkringsbolag som hon var i kontakt med nekade henne dock försäkring på grund av sjukdomen, vilket hon inte var förberedd på. I en diskussion säger hon: ”Och det visste jag ju inte när jag började för då hade jag nog inte vågat [bli egenföretagare, R.U.] Eller jag kan inte säga att jag inte hade vågat, för det vet jag inte, för jag trodde inte jag var sjuk.” Även om marknadssystemen erbjöd viss försörjning blir det tydligt att försörjningen inte blev en rättighet i Honnets (2003) bemärkelse. En av kvinnorna i gruppintervjun beskriver samma problem att få en livförsäkring efter att hon har haft en livshotande sjukdom. Erkännandet blir aldrig en rättighet på en privat marknad som den kan bli genom socialförsäkringslagstiftningen.

Då Gunvor har en anställd, som är väsentlig för verksamheten, men som inte ensam genererar några inkomster, har hon inte kunnat prioritera egna inkomster. Hon har inte heller kunnat sjukskriva sig helt under några längre perioder då det innebär att alla inkomster uteblir samtidigt som hyra, den anställdes lön och andra kostnader kvarstår. När Gunvor sjukskriver sig kortare perioder får hon mycket låg ersättning då hon har haft svårt att plocka ut en rimlig lön. Detsamma gäller även för Doris som säger på en fråga om hur hon skulle hantera arbetsbrist: ”Ja, då hade jag ju inte tagit ut så mycket [lön, R.U.] Det hade inte funkat. Så pass dåligt har det gått nu så det går inte.” Även på gruppintervjun diskuterades det hur första strategin är att minska lönen när det går dåligt på grund av risker som sjukdom eller arbetsbrist. Detta är här ett exempel på en utveckling som de allra flesta intervjupersoner riskerar att hamna i. När lönsamheten går ner på grund av att arbetsförmågan minskar kompenserar intervjupersonerna det med att ta ut mindre i lön. Samtidigt påverkar det den sjukpenningsgrundande inkomsten negativt. I gruppintervjun betonades det dock att intervjupersonerna ofta hade någon arbetsförmåga kvar. Två av kvinnorna beskriver att de har datorn med sig i sjuksängen.

Ålderdom är en försörjningsrisk i bemärkelsen att den tar ner arbetsförmågan. Det är tydligt att intervjupersonerna har funderat runt sin pension. Det är bara en intervjuperson som inte har pensionssparande utöver den grundläggande statliga. Elsa säger på en fråga i en diskussion om hon har pensionsförsäkring: ”Det är inte någon extra pensionsförsäkring men däremot det som de anställda har, det har jag också. Men bättre än så är det inte. Och sen har jag då den privata som jag alltid har haft.” Ett exempel på hur pensionssparandet prioriteras jämfört med att skydda sig från

andra försörjningsrisker uttalas av Cecilia som säger så här om den statliga pensionen: ”Det blir inte så mycket för jag har inte någon jätteinkomst.” Cecilia prioriterar, trots låg inkomst, pensionssparande på 500 kr per månad (som vid intervjutillfället är en avdragsgill summa). En tolkning är att det är ganska naturligt för många svenskar att ha privata pensionsförsäkringar² och att detta inte är något specifikt för egenföretagare. På gruppintervjun var det många flera som hade sitt arbete också delvis som intresse. Flera av dem såg inte pension som något eftersträvt. En av intervjupersonerna säger i en diskussion: ”Jag är en sådan som inte kommer pensionera mig”. Egenföretagande kan också ses som ett sätt att förhålla sig friare till när och om man väljer att pensionera sig.

När den svenska välfärdsstaten fann sina former var arbetsbrist en av de mest centrala riskerna (Junestav 2004; Olsson 1993). Manliga arbetare skulle skyddas mot strukturella risker som konjunktur och strukturomvandlingar på arbetsmarknaden. Av intervjupersonerna är Cecilia hårdast drabbad av arbetsbrist. Hon kommenterar det så här på en direkt fråga: ”Jag vet inte hur jag ska hantera den. Jag jobbar hemma med hemsysslor.” Under perioder med små inkomster försörjs hon av sin man.

För flera av egenföretagarna är arbetsbrist en realitet under vissa perioder. Trots det får ingen av intervjupersonerna arbetslöshetsersättning. Alla berörda hanterar det genom att minska sin lön. För att få ersättning behöver de berörda kvinnorna dels vara medlemmar i en arbetslöshetsförsäkring och dels lägga ner sitt företag. När det gäller medlemskapet berättar Cecilia att hon börjar närma sig pensionsåldern ”...och att jag lägger pengarna för arbetslöshetsförsäkringen på annonsering istället.” För en egenföretagare finns mindre ekonomiskt utrymme att skydda sig mot risker ju sämre företaget går. Men även för de företagare som är medlemmar i en arbetslöshetskassa är försäkringens konstruktion, som försvårar deltidsarbetslöshetsstöd och som kräver att företaget avregistreras, för rigid för att passa deras behov. De kan sägas kommodifieras (se Esping-Andersen 1990; Polanyi 2012) genom att deras situation blir beroende av att de har arbete och att de på det sättet varugörs i högre grad än lönearbetare. Lagarna runt arbetslöshetsförsäkringen erkänner inte egenföretagare utifrån deras specifika situation. De får inte sina mest grundläggande behov, såsom försörjning, erkända. Lagarna är mer rigida och byråkratin mer genomgripande för den egenföretagare som har behov av ersättning vid arbetsbrist.

De strategier som beskrivs av intervjupersonerna gör dem sårbara för försörjningsrisker. De riskerar att företaget inte genererar någon vinst, vilket påverkar deras uttag av lön eller pension negativt. Det påverkar i sin tur ersättningarna under lång tid både i den offentliga socialförsäkringen och i de marknadssystem som erbjuds egenföretagare. Det finns en uppenbar risk att socialförsäkringen fungerar som sämst med låga ersättningsnivåer, exempelvis vid sjukdom och arbetsbrist, när de behöver den som mest. Detta gör att de med lägst inkomster hänvisas till sitt privata nätverk, och därmed påverkar ojämnlighet inom positionen egenföretagare vilka strategier som är

2 Enligt SCB (2014) är det ungefär en fjärdedel av befolkningen mellan 19 år och pensionsåldern som har privat pensionsförsäkring. Utifrån intervjupersonernas ålder är det ungefär 40 procent.

möjliga. Utifrån resultatet kan intervjupersonernas känsla av autonomi ifrågasättas, speciellt för dem som har låga inkomster. Utifrån tillgången till välfärd blir positionen som egenföretagare på arbetsmarknaden mindre självständigt i förhållande till nätverket än för lönearbetare.

Egenföretagande och ojämnlighet

Beskrivningen jag nu har gjort visar tydligt att intervjupersonerna har svårt att hantera försörjningsrisker. Det finns i skiftande grad undantag. Anna beskriver i en diskussion att hon, förutom pensionssparande, har ett gott skydd mot olika risker: "Så jag har sjukförsäkring. Där är premiebefrielse. Jag har tjänstegruppliv, olycksfall och sjukvård och jag har även en vårdförsäkring där." Ett annat undantag är en av kvinnorna i gruppintervjun, som har goda inkomster, som i en diskussion säger att trygghet kräver resurser: "Nu kände jag att jag satsar lite pengar på att få hjälp med detta [att försäkra sig mot risker, R.U.] men har man inte det och ska sätta sig in i allt detta själv så är det ju en djungel och det är lätt att bli lurad". Samtidigt, som exemplet ovan med svårigheterna att få en försäkring om man har varit alvarligt sjuk visar, blir rätten till ersättning villkorad när försäkringarna tecknas. Detta gör dem inte till rättigheter i Honneths (2003) mening i bemärkelsen rättigheter som individen kan kräva.

För de flesta är den främsta strategin gentemot försörjningsrisker att bara ta ut lön så att man precis kan överleva. Om det inte fungerar används det privata nätverket, främst partners, som skydd mot riskerna. Doris beskriver sin partners lön i en diskussion som: "Det är det som är tryggheten." Även föräldrar är viktiga för de flesta intervjupersonerna. Bea beskriver att de inte skulle klara sig så länge på sin partners lön. Istället menar hon att: "Då får man låna av mor och far i så fall." Gunvor har på grund av sin sjukdom tvingats låna stora summor från sina pensionerade föräldrar. Hon har använt hela föräldrarnas sparkapital och känner sig nu väldigt stressad av skuld känslor gentemot föräldrarna och över att hon inte längre har dem som buffert. Så här berättar Gunvor om hur hon har hanterat bristen på inkomster som sjukdomen har resulterat i:

Jag har fått låna av mina föräldrar. Så de har inga pengar kvar. [...] Och sen så... ja, min man levde vi ju också på men han har ju inte sån där...han har ingen sån lön. Utan han har väl lite normal lön. Så det har ju inte funkat att bara leva på honom.

Citatet visar hur Gunvor blir beroende av föräldrarna när hennes partner inte kan försörja dem båda, men att också föräldrarnas resurser har sinat. Hennes tillgång till ekonomiskt stöd, här bestämd utifrån hennes partners och föräldrars ekonomiska resurser, påverkar vilka strategier som är möjliga för Gunvor. Erkännandet finns inte bara i välfärdsstatens system utan också i interaktionen mellan individer. Den som lånar eller försörjs av andra hamnar i ett utsatt läge på grund av den asymmetriska relationen (Petersen & Willig 2004). Intervjuerna visar att interaktionen med närstående

påverkas av ett beroende som, åtminstone delvis, kan spåras till socialförsäkringarnas svårigheter att erkänna egenföretagare.

De intervjupersoner som erbjuder högkvalificerad service och därigenom har högre status på arbetsmarknaden har dock inte nödvändigtvis en särskilt annorlunda situation jämfört med om de vore löneanställda. Hade de varit löneanställda hade arbetsgivaren förväntat sig att de arbetade mycket. Anna, som i en diskussion beskriver att hon jobbar 50–60 timmar i veckan, säger: ”Jag har alltid jobbat mycket, även när jag var anställd fram till 20XX [anonymisering, R.U.] Jag har alltid varit anställd innan dess och jag jobbade ungefär lika mycket som anställd.” Men höga inkomster påverkar beroendet. För dessa intervjupersoner handlar det om att sälja en tjänst som det finns en tydlig vilja att betala för (se Linder 1992; Malchow-Möller et al. 2010). De äger de lönsamma produktionsmedlen, och inkomsterna kommer egenföretagaren till godo utan att passera en arbetsgivares fickor. Utifrån erkännandebegreppet (Fraser & Honneth 2003; Honneth 2003) behöver de inte omfördelning för att erkännas i samhället. Detta är personer med hög status och ofta en god ekonomi, vars behov erkänns på andra arenor i samhället. Även egenföretagare som inte tillhör denna kategori har, i jämförelse med de fattigaste i samhället, en förhållandevis god situation. Där de kan ses som ett exempel på en kategori på arbetsmarknaden som har blivit erkända som mycket betydelsefulla för samhället och som politiska partier tävlar om att lovorda. Egenföretagare blir urtypen för en handlingskraftig och riskvillig person (Bill 2006; Hjort & Steyaert 2004).

I gruppintervjun ställdes också direkta frågor om behovet av ett socialförsäkrings-system och det framgick tydligt att det fanns mycket kritik mot dess legitimitet. En kvinna med höga inkomster säger: ”Om det fungerade för företag skulle det vara bra men det gör det ju inte”. Det är dock tydligt att flera av intervjupersonerna från de individuella intervjuerna befinner sig i en ganska sårbar situation genom att de har svårt att hitta strategier som på längre sikt kan erbjuda skydd mot försörjningsrisker. Deras skilda förutsättningar tydliggörs i *tabell 1* genom skillnader i utbildning, bransch, företagstyp och beskattade inkomster.

Tabell 1

Intervjupersonernas position på arbetsmarknaden.

	Anställda eller företagspartner	Bransch	Företagstyp	Utbildningsnivå	Beskattad inkomst i förhållande till medianlön*
Anna	0	Hög kvalificerad service	AB	Universitet	Hög
Bea	0	Service	Enskild firma	Gymnasiet	Låg
Cecilia	0	Service	Enskild firma	Gymnasiet	Mycket låg
Doris	2	Butik	AB	Gymnasiet	Mycket låg
Elsa	3	Butik	AB	Gymnasiet	Medel
Felicia	1	Hög kvalificerad service	AB	Universitet	Hög
Gunvor	1	Hög kvalificerad service	AB	Universitet	Låg
Helen	4	Service	AB	Gymnasiet	Medel

* Medianlön för Sverige (över 20 år) är år 2011 238 800 Skr (SCB 2015).

Tabellen tydliggör skillnader mellan intervjupersonerna som blir synliga i utbildningsnivå samt inkomst, och som också relaterar till de tjänster de erbjuder och deras status i samhället. De två egenföretagare som inte har något aktiebolag har också jämförelsevis låg utbildning och låg lön. Aktiebolagsformen där företaget blir juridisk person kan sägas vara mer förmånlig i bemärkelsen att privatekonomin är mer skyddad och egenföretagaren har ett anställningsavtal, även om det kräver ett eget aktiekapital. På detta sätt blir företagstypen en resurs som kan skapa trygghet men som är ojämnt fördelad bland egenföretagare.

När det gäller ojämnlighet är det tydligt att både utbildningsnivån och yrkets status påverkar inkomsterna och möjligheten att hitta strategier för att hantera försörjningsrisker. Det är tänkbart att obeskattade inkomster i några fall kan kompensera men det finns inga sådana uppgifter i intervjuerna. Strategierna bygger delvis på privata marknadslösningar, men också på resurser som finns i den närmsta familjen. Dekommodifierings begreppet (se Esping-Andersen 1990; Polanyi 2012) blir främst viktigt för att förstå positionen på arbetsmarknaden för dem som saknar egna ekonomiska resurser eller en familj med resurserna.

Slutdiskussion

Erkännandeteorin har använts som en kritisk teori med möjligheten till att nyansera bilden av egenföretagande som något per definition positivt, och ifrågasätta att egenföretagare per definition har en stark position på arbetsmarknaden och kan klara sig själva. Det är svårt att säga något generellt om egenföretagare utifrån beskrivningar från tolv intervjupersoner. Resultaten stämmer dock på många punkter med tidigare forskning och min upplevelse är att teorin har varit användbar i den reflektiva dialogen, som förts med materialet (jfr Alvesson & Kärreman, 2007). Det är tänkbart att urvalet av intervjupersoner genom ALMI och nätverket för kvinnor som är egenföretagare har påverkat resultatet i bemärkelsen att intervjupersonerna är så positiva till företagande. Å andra sidan finns inga skillnader mellan de intervjupersonerna och de som har rekryterats genom snöbollsurval. Till syvende och sist har urvalet rimligen påverkat resultatet men det är svårt att exakt veta hur.

Är då glaset halvfullt eller halvtomt för egenföretagande kvinnorna (se Lister 2009)? Ser vi glaset som halvtomt framträder en bild av egenföretagare som någon som själv får finna försörjningsstrategier utifrån sina resurser som utbildning, socialt nätverk och företagets möjligheter. Det som begränsar intervjupersonernas möjligheter att ta ut en dräglig lön och få rimliga arbetsförhållanden handlar inte om personliga karaktärsbrister eller mindre lyckade val i högre grad än för löneanställda. Istället är det socialförsäkringens konstruktion och arbetsmarknadens karaktär, som de beskrivs av intervjupersonerna, där krav på flexibilitet ofta går före rätten till en dräglig försörjningssituation för egenföretagare. Detta blir speciellt uttalat för kvinnor som oftare är solo-företagare, oftare har enskild firma och oftare upplever större svårigheter än män att få tillgång till kapital för investeringar (se Tillväxtverket 2012). Samtidigt måste det betonas att erkänd inte är något som man entydigt är eller inte är. De intervjuade kvinnorna erkänns till viss del, vilket beskrivs i resultatet, genom att de får del av sjukförsäkringssystemet i viss grad men också genom tillgång till exempelvis gratis skola till barnen och vård till låg kostnad. Samtidigt erkänns deras behov av trygghet i lägre grad än löneanställda.

När karaktären på arbetsmarknaden och försörjningsriskerna förändras är det av stor vikt att socialförsäkringssystemen anpassas till arbetsmarknaden och i högre grad erkänner egenföretagares behov av trygghet och en dräglig försörjningssituation som en rättighet. Detta gäller speciellt för de egenföretagare som verkar inom branscher med låga löner och svåra försörjningssituationer (Kreide 2003) Det är också av vikt för systemens legitimitet.

Ser vi glaset som halvfullt tonar en annan bild upp. Egenföretagare har större möjlighet att påverka sin försörjningssituation och vilken välfärd de vill ha i jämförelse med löneanställda. Alla intervjupersoner har också till syvende och sist möjligheten att avregistrera sitt företag och söka löneanställning. På det sättet erkänns de i hög grad som kompetenta medborgare och de upplever sig ofta som erkända på arbetsmarknaden. Intervjupersonerna beskriver också att de vill vara egenföretagare och att de trivs med företagandet. För även om försörjningen är mer kantad av risker än för löneanställda så finns också betydligt större möjligheten att vara autonoma och fria

men också att själv få hela vinsten av sitt slit. Upplevelsen av att vara sin egen chef är mycket betydelsefullt och gör att de upplever sig erkända genom arbetsmarknaden.

Båda bilderna är i någon mån rimliga och behövs för att förstå vilka strategier intervjupersonerna utvecklar för att minimera försörjningsriskerna. Det är tydligt, om än utifrån enbart tolv intervjupersoner, att de kvinnor som har en svag position på arbetsmarknaden och vill eller tvingas att jobba i en bransch med låga vinstmarginaler bör tänka två gånger innan de lyssnar till statens locktoner om att bli egenföretagare. Positionen på arbetsmarknaden bör inte förstås enbart som en gemensam klassposition utan ojämnlighet i tillgången till resurser som ekonomi, utbildning och nätverks skilljer sig åt inom kategorin. Samtidigt är de allra flesta intervjupersoner positiva till egenföretagandet och då speciellt till autonomi som positionen ger på arbetsmarknaden. Resultatet löser delvis upp skillnaderna mellan företagare som motiveras av brist på alternativ (necessity entrepreneurs) och de som ser möjligheterna (opportunity entrepreneurs) (Block & Wagner 2010; Binder & Coad 2013; Block & Sandner 2009). Kategorierna blir begripliga utifrån en kvantitativ logik och som dikotoma variabler. Resultatet visar dock att positionen på arbetsmarknaden ger otrygghet och autonomi men också erkännande och dess motsats samtidigt och för samma personer. Positionen kan uppkomma genom brist på alternativ och möjligheter till frihet parallellt men också skapa en upplevelse av erkännande och bristen på erkännande av rättigheter på en gång. Ytterligare ett exempel på komplexiteten är att intervjupersonerna å ena sidan beskriver sig som autonoma och fria att kontrollera sin vardag, fria från exempelvis chefer. Å andra sidan beskriver flera intervjupersonerna hur beroende de blir av sitt nätverk för att kunna hantera olika sociala risker.

Utifrån ett bredare perspektiv handlar inte denna artikel enbart om egenföretagande kvinnor. Avgränsningen mellan egenföretagande och löneanställda inom socialförsäkringen kan utifrån Fraser (2011:26) förstås som ett betydelsefullt politiskt beslut som avskiljer dem från varandra. Fraser menar att majoriteten bör erkänna minoritetens problem och agera för att hitta politiska lösningar. Rätten till erkännande handlar inte om särintressen, även om de ofta drivs av dem (Cooke 2009). Istället menar Cooke (2009:92) att erkännande ska förstås ”as an invitation: the individuals and groups who seek recognition that the value in question is valuable for everyone invite us to see the world in a new way.” Rätten att bli erkänd av socialförsäkringssystemen, även för särintressen som egenföretagare, handlar i längden om den universella välfärdsstatens legitimitet.

Referenser

- Adorno, T.W. (1986) *Minima moralia*. Arkiv förlag: Lund.
- Alvesson, M. & D. Kärreman (2007) "Constructing mystery: Empirical matters in theory development", *Academy of management review* 2 (4).
- Alvesson, M. & K. Sköldbberg (2009) *Reflexive methodology: New vistas for qualitative research*. London: Sage.
- Barbier, P. (2009) "Flexible employment and inequality in europe", *European sociological review* 25 (6).
- Berggren, H. & L. Trägårdh (2009) *Är svensken en människa?* Stockholm: Norstedts.
- Bill, F. (2006) *The apocalypse of entrepreneurship*. Växjö University Press.
- Binder, M. & A. Coad (2013) "Life satisfaction and self-employment: a matching approach", *Small business economics* 40 (4).
- Block, J. & P. Sandner (2009) "Necessity and opportunity entrepreneurs and their duration in self-employment: Evidence from German micro data", *Journal of industry, competition and trade* 9 (2).
- Block, J.H. & M. Wagner (2010) "Necessity and opportunity entrepreneurs in Germany: Characteristics and earnings differentials", *Schmalenbach business review* 62.
- Bonoli, G. (2007) "Time matters: Postindustrialization, new social risks, and welfare state adaptation in advanced industrial democracies", *Comparative political studies* 40.
- Bottomore, T. (1983) *A dictionary of marxist thought*. Oxford: Blackwell.
- Bögenhold, D. & U. Fachinger (2007) *Renaissance of entrepreneurship*, ZeS-arbetspapper 2007:2. Bremen University.
- Casey, B.H. (2004) "The OECD jobs strategy and the european employment strategy: Two views of the labour market and the welfare state", *European journal of industrial relations* 4 (10).
- Cooke, M. (2009) "Beyond dignity and difference: Revisiting the politics of recognition", *European journal of political theory* 8 (1).
- Dean, M. (2008) *Governmentality: Power and rule in modern society* (andra utgåvan). London: Sage.
- Ekinsmyth, C. (1999) "Professional workers in a risk society", *Transactions of the institute of british geographers* 24 (3).
- Enokson, U. (2006) *Tiden i senmodernt vardagsliv*. Växjö universitet rapportserie i socialt arbete 2006:3. Växjö universitet.
- Esping-Andersen, G. (1990) *The tree worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity press.
- Falter, J.-M. (2005) "The changing structure of male self-employment in Switzerland", *International journal of manpower* 26 (3).
- Fareld, V. (2008) *Att vara utom sig inom sig: Charles Taylor, erkännandet och Hegels aktualitet*. Logos. Nr 9. Pathos. Munkedal: Glänta produktion.
- Fraser, N. (2011) *Rättvisans mått*. Stockholm: Atlas.

- Fraser, N. & A. Honneth (2003) *Redistribution or recognition?: A political-philosophical exchange*. London: Verso.
- Furåker B, K. Håkansson & J. Ch. Karlsson (2007) *Flexibility and stability in working life*. New York: Palgrave.
- Försäkringskassan (2015) https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/sjuk/har_enskild_firma/om_du_blor_sjuk (2015 10 26).
- Harsløf, I. & R. Ulmestig (2013) *Changing social risks and social policy responses in the Nordic welfare states*. New York: Palgrave Macmillan.
- Heidegren, C-G. (2009) *Erkännande*. Malmö: Liber.
- Hjort, D. & C. Steyaert (2004) *Narrative and discursive approaches in entrepreneurship: A second movements in entrepreneurship book*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Honneth, A. (1982) "Work and instrumental action", *New German critique* 26.
- Honneth, A. (2003) *Erkännande: Praktisk-filosofiska studier*. Göteborg: Daidalos.
- Honneth, A. (2004) "Recognition and justice: Outline of a plural theory of justice", *Acta sociologica* 47 (4).
- Huges, K. (2003) "Pushed or pulled?: Womens entry into self-employment and small business ownership", *Gender, work and organizations* 10 (4).
- Junestav, M. (2004) *Arbetslinjer i svensk socialpolitisk debatt och lagstiftning 1930-2001*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Juul, S. (2009) "Recognition and judgement in social work", *European journal of social work* 12 (4).
- Kongshøj Madsen, P. (2006) *Flexicurity: A new perspective on labour market and welfare states in Europe*, Carma research paper. Aalborg university.
- Kreide, R. (2003) "Self-Employment of women and welfare-state policies", *International review of sociology* 13 (1).
- Kvale, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvist, J., J. Fritzell, B. Hvinden & O. Kangas (2012) *Changing social equality: The Nordic welfare model in the 21th century*. Bristol: Policy press.
- Lantz, A. (2007) *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Leoni, T. & M. Falk (2010) "Gender and field of study as determinants of self-employment", *Small business economics* 34 (2).
- Linder, M. (1992) *Farewell to the self-employed: deconstructing a socioeconomic and legal solipsism*. New York: Greenwood Press.
- Lister, R. (2009) "A Nordic nirvana?: Gender, citizenship, and social justice in the Nordic welfare states social politics", *International studies in gender, state and society* 16 (2).
- MacNay, L. (2008) "The trouble with recognition: Subjectivity, suffering and agency", *Sociological theory* 26 (3).
- Malchow-Möller, N., J.R. Markusen & J.R. Skaksen (2010) "Labour market institutions, learning and self-employment", *Small business economy* 35 (1).
- Mandel, H. & M. Shalev (2009) "How the welfare state shapes the gender pay gap: A theoretical and comparative analysis", *Social forces* 87 (4).

- Montes-Rojas, G. (2010) "Confronting neoclassical myths about self-employment in Latin America", *Review of radical political economics* 42 (1).
- Muehlberger, U. & S. Pasqua (2009) "Workers on the border between employment and self-employment", *Review on social economy* 67 (2).
- Olsson, S. (1993) *Social policy and welfare state in Sweden*. Lund: Arkiv.
- Orhan, M., & D. Scott (2001) "Why women enter into entrepreneurship: an explanatory model", *Women in management review* 16 (5).
- Orloff, A.S. (1993) "Gender and social rights of citizenship: The comparative analysis of gender relations and the welfare States", *American sociological review* 58 (3).
- Petersen, A. & R. Willig (2004) "Work and recognition: Reviewing new forms of pathological developments", *Acta sociologica* 47 (4).
- Poulantzas, N (1974) *Politisk makt och sociala klasser*. Mölndal: Partisanförlaget.
- Polanyi, K. (2012) *Den stora omdaning*. Lund: Arkiv.
- Regeringen (2015) *Regeringsförklaringen 2015*, <http://www.regeringen.se/tal/2015/09/regeringsforklarings-den-15-september-2015/> (2015 10 26).
- Rose, N. (1999) *Governing the soul: Shaping the private self*. London: Free association books.
- Rothstein, B. (2010) *Vad bör staten göra?: om välfärdsstatens moraliska och politiska logik*. Stockholm: SNS Förlag.
- Sainsbury, D. (2000) "Välfärdsutvecklingen för kvinnor och män på 1990-talet", SOU 2000:40 *Välfärd och försörjning*. Antologi från Kommittén välfärdsbokslut. Stockholm: Socialdepartementet.
- SCB (2014) Privat pensionssparande 2012, http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Hushallens-ekonomi/Inkomster-och-inkomstfordelning/Inkomster-och-skatter/Aktuell-pong/302201/Skatter/Riket/303801/ (2014 07 30).
- SCB (2015) Inkomststatistik. http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__HE__HE0110__HE0110A/SamForvInk1/table/tableViewLayout1/?rxid=14de7a16-22eb-4809-ad31-2c114ebdf17 (2015 06 01).
- Schmid, G. & B. Gazier (2002) *The dynamics of full employment*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Seglow, J. (2009) "Rights, contribution, achievement and the world: Some thoughts on Honneths cognitive ideal", *European Journal of Political Theory* 61 (8).
- Smith, N.H. (2009) "Work and the struggle for recognition", *European journal of political theory* 46 (8).
- SMÅA (2015) <http://www.smakassa.se/ersattning/dagpenning-den-ersattning-du-far-per-dag/> (2015 10 26).
- Targoutzidis, A. & P. Karakoltsidis (2009) "The effect of new trends of the working environment on workplace risk and its modelling", *Ege academic review* 9 (3).
- Taylor, C. (1994) "Erkännandets politik," i *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Göteborg: Daidalos.
- Taylor-Gooby, P. (2004) *New Risks, new welfare: The transformation of the European welfare state*. Oxford: Oxford university press.

- Tervo, H. (2008) "Self-employment transitions and alternation in Finnish rural and urban labour markets", *Papers in regional science* 87 (1).
- Tillväxtverket (2012) *Kvinnors och mäns företagande 2012: Företagens villkor och verklighet*. Stockholm: Tillväxtverkets publikationsservice.
- Ulmestig, R. (2013) "Fighting risks with risks: Self-employment and social protection in the Nordic welfare states" i I. Harsløf & R. Ulmestig (red.) *Changing social risks and social policy responses in the Nordic welfare states*. New York: Palgrave Macmillan.
- Vetenskapsrådet (2005) *Vad är god forskningssed?* http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000334/god_forskningssed_3.pdf Stockholm: Vetenskapsrådets rapportserie.
- Verheul, I., A.V. Stel & R. Thurik (2006) "Explaining female and male entrepreneurship at the country level", *Entrepreneurship and regional development* 18 (2).
- Wahlbeck, Ö. (2007) "Work in the kebab economy: A study of the ethnic economy of Turkish immigrants in Finland", *Ethnicities* 7 (4).
- Williams, D. (2000) "Consequences of self-employment for women and men in the United states", *Labour economics* 7 (5).
- Willig, R. (2009) "Self-realization options: Contemporary marching order in the pursuit of recognition", *Acta sociologica* 7 (5).

Acknowledgement

Ett stort tack till Regionförbundet i det län där empirin samlades in, för beviljade medel från en utlysning om anslag till forskning om kvinnligt företagande.

Kontaktuppgifter till författare

Rickard Ulmestig

Institutionen för socialt arbete, Linnéuniversitet, 351 95 Växjö

Tel: 0762-01 58 86

E-post: rickard.ulmestig@lnu.se

Författarpresentation

Rickard Ulmestig är lektor i socialt arbete vid Linnéuniversitetet. Hans forskningsintressen är forskning om socialbidrag, arbetsmarknadspolitik samt bredare förändringar av den svenska välfärdsstaten i internationell komparation.